



## **Kültürel Süreklilik için Tipolojik Analizin Önemi: İzmit Merkez Geleneksel Konutları Örneği**

### **Sonay Ayyıldız**

*Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Kocaeli, Türkiye, sonayayildiz@gmail.com*

### **Mehtap Özbayraktar**

*Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Kocaeli, Türkiye, mehtap.ozbayraktar@gmail.com*

### **ÖZET**

Kocaeli ilinin merkezi olan ve İzmit körfezinin bitiminde kurulan İzmit, Anadolu'yu İstanbul'a bağlayan kara, deniz ve demiryolu kavşağında yer almaktadır. İzmit, tarih boyunca da bu coğrafi özelliklerinden dolayı farklı uygarlıklar için önemli bir yerleşim bölgesi olmuştur. Bugün İzmit'te "Kentsel Sit Alanı" olarak korunan alanlarda geleneksel konut dokusu ile bu uygarlıkların izleri sürülebilmektedir. Ancak İzmit'in geleneksel konutları son altmış yıldır hızlı kentleşme ve göç nedeniyle yapısal ve kültürel dönüşüm geçirmektedir. Kentte hızlı değişim nedeniyle az sayıda eser korunabilmiş ya da tespiti yapılmış, birçoğu da yok olmuş ya da olmaktadır. Ayrıca, Tarihi İzmit Geleneksel Konutlarını mimari bakış açısıyla inceleyen ve belgeleyen çalışmaların yeterince olmaması; bu konutlarla ilgili yapılmış herhangi bir tipolojik çalışmanın bulunmaması da çok dikkat çekicidir. Bu sebeplerle; Türk evinde önemli bir yeri olan İzmit'in geleneksel konutlarının daha derin anlaşılması ve geleceğe aktarılması bu çalışmanın ana hedefidir. Çalışmada İzmit merkezinde bulunan 40 geleneksel konut "tipolojik analiz yöntemi" ile incelenmiştir. Böylelikle, incelenen 40 konut içinde İzmit Geleneksel Konut Özelliğini taşıyan en karakteristik konutlar belirlenmiş ve konutlarda en yoğun görülen mimari özellikler tespit edilmiştir. Türk Evi içinde önemli bir yer teşkil eden ve İzmit merkezde yer alan Geleneksel İzmit Konutlarının tipolojik açıdan incelendiği bu çalışma ile; hem tipoloji kavramı ve mimarlıktaki tipoloji çalışmaları teorik olarak sorgulanmış, hem de İzmit Geleneksel Konutlarının özellikleri ortaya konmuştur. Elde edilen tipolojiler; İzmit Konutlarının geleceğe aktarılmasını sağlayacağı gibi, geçmiş kültürün geleceğe aktarılması amacı ile yapılacak olan yeni tasarımlara da rehber olacaktır.

**Anahtar Sözcükler:** İzmit Geleneksel Konutları, Tipoloji, Tipolojik Analiz, Kültürel Süreklilik



## ABSTRACT

Izmit, settled at the end of Izmit Gulf and center of Kocaeli, is located in the intersection of road, seaway and railway which connects Anatolia to Istanbul. Because of these geographical features, Izmit was an important settlement area for different civilizations throughout the history. Today in Izmit, in the areas which are protected as "Urban sites" with the traditional house pattern, marks of the civilizations can be traced. Due to the rapid change in the city, a few monuments have been protected or have been confirmed and most of them have disappeared or about to disappear. Moreover, It is quite remarkable that the studies which documents and inspects the historical Izmit Traditional houses from an architectural point of view are not enough and there is no typological study about these houses. With these reasons, main idea of this study is to understand and transfer Izmit's Traditional Houses which have an important place in Turkish House to future. In this study; forty traditional houses in Izmit Center have been examined with typological analysis method. Therefore, the most characteristic houses which were chosen from the forty houses having Izmit Traditional House Features have been identified and the most common architectural features have been determined. With this study in which Traditional houses taking place in Izmit and constituting an important place among Turkish Houses have been examined in terms of typology; both typology idea and typological studies in architecture have been questioned theoretically and also Izmit Traditional House Characteristics have been presented. Gathered typologies will not only help to transfer Izmit Houses to future but also will be guide to the new designs which will be made to transfer the past culture to the future.

**Keywords:** Izmit Traditional Houses, Typology, Typological Analysis, Cultural Continuity

## 1. GİRİŞ

Kocaeli ilinin merkezi olan ve İzmit körfezinin bitiminde kurulan İzmit, Anadolu'yu İstanbul'a bağlayan kara, deniz ve demiryolu kavşağında yer almaktadır (Şekil 1, Şekil 2). Günümüzde coğrafi konumu nedeni ile sanayi ve ticaret merkezi, kıyı kenti ve büyüyen kent özellikleri ile de bilinmektedir. İzmit, tarih boyunca da bu coğrafi özelliklerinden dolayı farklı uygarlıklar için önemli bir yerleşim bölgesi olmuştur. Bugün İzmit'te "Kentsel Sit Alanı" olarak korunan alanlarda geleneksel konut dokusu ile bu uygarlıkların izleri sürülebilmektedir. Alanda günümüze en yakın olması sebebi ile "Osmanlı Dönemi" eserleri çoğunluktadır.

Ancak İzmit'in geleneksel konutları son altmış yıldır hızlı kentleşme ve göç nedeniyle yapısal ve kültürel dönüşüm geçirmektedir. Kentsel sit alanlarındaki konutlar; bazılarının terk edilmiş, önemli bir bölümünün kullanıcısının kiracı olması ve konutların bakımlarının

yeterince yapılamaması, ya da yapılan onarımların yapının özgün karakterini bozması gibi sebeplerle özgün niteliğini yitirmekte ve bunun sonucu olarak da geleneksel konut dokusu yavaş yavaş yok olmaktadır (Erdoğan ve ark., 2009).

Değişimin hızlı olması, çok az sayıdaki geleneksel konutun tespitinin ve belgelenmesinin yapılmasına neden olmaktadır. Buradan hareketle çalışmanın amacı; Geleneksel İzmit Konutlarını İzmit merkezde yer alan geleneksel konutlar özelinde incelemek, çok az araştırması yapılan ve belgelenen İzmit geleneksel konutlarının özelliklerini ortaya çıkarmak ve İzmit konutları üzerine yapılacak araştırmalara kaynak teşkil etmektir. Böylelikle İzmit konutlarının geleceğe taşınması sağlanmış olacaktır.

Tarih boyunca farklı uygarlıkları barındıran kentte farklı yaşam tarzlarında yapılan tarihi konutlar yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kentte hızlı değişim nedeniyle az sayıda eser korunabilmiş ya da tespiti yapılmış, birçoğu da yok olmuş ya da olmaktadır. Ayrıca, Tarihi İzmit Geleneksel Konutlarını mimari bakış açısıyla inceleyen ve belgeleyen çalışmaların yeterince olmaması da çok dikkat çekicidir. Bu sebeplerle; Türk evinde önemli bir yeri olan İzmit'in Geleneksel Konutlarının daha derin anlaşılması ve geleceğe aktarılması bu çalışmanın ana hedefidir. Çalışmada geleneksel İzmit konutları "tipolojik analiz yöntemi" ile incelenmiştir.



**Şekil 1.** Kocaeli'nin Türkiye Haritasındaki Yeri  
(Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Harita Arşivi)



**Şekil 2.** Kocaeli'nin İlçeleri ve Merkez İlçe İzmit'in Yeri  
(Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Harita Arşivi)

## 2. TİP, TİPOLOJİ VE MİMARLIKTA TİPOLOJİK ANALİZ

Muzaffer Sencer'in (1981) Yöntembilim terimleri sözlüğünde, tip sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak "bir olaylar ya da kavramlar kümesini ortak ve ayırıcı özellikleriyle dile getiren kalıp" açıklaması ile "örnekçe" sözcüğü yer almaktadır. "Bilimsel bir terim olarak tip, belirli bir sınıfa ait varlıkları veya nesnelere ayırt edilir kılan temel biçim, yapı ve karakteri tanımlar. Aklın yasalarına uygun bir sınıflandırma ve niceleştirme sürecinin temel araçlarından biri olarak kabul edilir." (Bingöl, 2007). Araştırmacı üzerinde çalıştığı öğeleri, belirlediği birtakım özelliklere bağlı olarak, tiplere indirgediği sınıflandırma yöntemi ile bilimsel düşüncenin ondan talep ettiği kesinliğe ve açıklığa ulaşmaktadır. Abraham Moles (1990) sınıflandırma ve listeleme yöntemlerini "düzen" kavramının bir bütüne yansıtılması olarak nitelendirmektedir. Moles'e göre; "Sınıflandırmanın amacı, esasta bir takım öğeleri, bunların zihnen kavranışını basitleştirmek için akıl yoluyla sıkıştırmaktır." (Moles, 1990).

"Tip gerçeklikte yoktur, bir soyutlamadır. Bilimsel işlem, çok boyutlu gerçekliği "tipik biçim+değişiklikler" şekline dönüştürmeyi hedeflemektedir. Böylelikle, asgari bir çabayla insan zihni birtakım değişiklikler ekleyerek tipten gerçekliğe ulaşabilmektedir." (Bingöl, 2007). Leupen'e (1997) göre; tip kavramının mimarlık alanında kullanımı konusunu irdelerken, bu arka plan dikkate alınmalıdır. Kavramın mimarlık kuramına "tipik biçim+değişiklikler" anlamı ile dahil olduğu belirtilebilir (Leupen, 1997). Leandro Madrazo'ya (1995) göre mimarlık alanında tip düşüncesi; binaların işlevsel, biçimsel veya



strüktürel özelliklerine göre sınıflandırılması ve incelenmesiyle sınırlı olandan daha derin bir kapsama sahiptir (Bingöl, 2007).

Tip, aynı dönem ve kültür alanındaki bir grup binanın morfolojik değişmez özelliklerinin organik toplamıdır. Tip ile karıştırılmamak için tipoloji, türleri, onların karşılıklı ilişkilerini ve zaman içindeki evrimlerini inceleyen bilimdir (Petruccioli, 2016).

Tarih olarak "tip" fikrimiz süreç fikrinden ayrılamaz. Tipolojik teorinin en alakalı kavramı, türün tarihsel süreç içindeki mutasyonlarını düzelteren süreçsellik kavramıdır. Onsuz, tip, tarihi hatalarından birine düşme riskini sürekli olarak sürdürür: her hüner için iyi bir tarihsel resmi düzen veya gerçek dünyadan kopmuş formların mekanik bir montajı. Tipi hareketlendiren ve bunu herhangi bir biyolojik organizmadan farklı olmayacak olan yerleşik gerçeklikte tutturun iç mekanizmayı anlamak gerekir. Tipolojik analiz yönteminin en alakalı kavramı budur (Petruccioli, 2016).

Süreç kavramı ile, tipi canlandıran ve bu mekanizmayı yerleşik gerçekliğe bağlayan iç mekanizmayı anlıyoruz. Tipolojik süreç, bir telden diğerine evrimi anlamamıza olanak tanır, ancak tarihleme (geleneksel tarihçiler vilâyeti) ile olan bina yapıları ve kent dokusu dizilimi kadar çok şey anlaşılmamaktadır. Aslında, benzer koşullar, farklı uygarlıklar tarihinde farklı dönemlerde izole edilebilir. (Petruccioli, 2016).

Tipolojik süreçlerin izini sürmek, bir yandan, binanın dönüşüm sürecinde sürekliliğin belirlenmesi için gerekli olan binanın özelliklerini ortaya koymamızı sağlar. Öte yandan, ayrılış veya istisnaları oluşturan bu özellikleri de kendi başlarına değerli deney tecrübelerine katkıda bulunan özellikler belirler. Başka bir deyişle, tipolojik süreçler aynı zamanda hem kural hem de istisna göstermektedir. (Petruccioli, 2016).

Tipoloji sözcüğü, etimolojik bağı nedeniyle tip kavramı ve taşıdığı anlamlar ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Dolayısıyla tip kavramı gibi farklı alanlarda birçok kullanım biçimi bulunmaktadır. Ancak çok genel bir tanım olarak "olguların veya varlıkların tip kavramı etrafında taksonomisi veya sınıflandırılması" biçiminde ifade edilebilir. Tipoloji belirli bir alanda, tipolojik çalışmayı yürüten öznenin amacı doğrultusunda, belirlediği bir dizi genel ölçüte göre, varlıkların özel tiplerden oluşan kapsamlı diziler halinde bölümlere ayrılması olarak tanımlanabilecek kavramsal bir işlemdir (Adams and Adams, 1991). Tipolojik çalışmada her tip, çalışmayı yürüten kişi tarafından yaratılmış bir kategoridir. Sözcüğün, yöntem bilim terimleri sözlüğünde Türkçe karşılığı olarak "örnekçeleme" sözcüğü yer almaktadır. Örnekçeleme, "bir olgu ya da bir süreci ayırıcı özelliklerine dayanarak soyut bir kalıp içinde biçimlendirme" şeklinde açıklanmaktadır (Sencer, 1981).



Martinez'e (2003) göre; mimarlıktaki tip konusu iki farklı şekilde düşünülebilir. İlki tasarım çalışması için direkt olarak uygulanabilen bir bilgi şekli olarak tipolojidir. İkinci yaklaşım ise tipolojiyi, yerleşik halk ve mimarlar arasında bir yüzleşme alanı olarak düşünür.

Andre Bideau'ya (2000) göre; 1970'lerde tipoloji kavramı, mimarlığın özerkliğini yeniden kuran postmodernizm ile bilimsel objektiflik ve eleştirinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Tipolojinin arkasında yatan tekrar ve izlerin kullanımı sayesinde, 'güçlü' mimarlık; ya morfolojik biçimlendirme ya da görüntü ve simgelerin uygulanması yoluyla, kendine özgü ortamın zorluklarındaki tasarımda seçici bir tepki pozisyonundaydı (Ebner vd., 2010).

Rossi mimariyi incelerken, belirli tarihi dönemler, o zamanın ekonomik yaptırımları, ürünün ölçeği veya ilk kullanım fonksiyonu gibi zamanla değişime uğrayan kriterlere yoğunlaşmamak gerektiğini savunur. O'na göre yapılması gereken, tipolojik morfolojik bir yaklaşımla kentsel formları karşılaştırmalı olarak çalışarak, kentlerin genel ve kalıcı karakterlerini ortaya çıkarmaktır. Tipoloji Rossi için 'mimarlığın analitik anıdır' (Vidler, 1977). Rossi'nin yaklaşımında (1982) genellik özelliğinden, çoğulluk tekillikten daha önemlidir ve sürekliliği, genelliği ve yaygınlığı sağlayan ortak karakter, formdan önce gelen ve onu oluşturan tiptir. Kentsel hafıza ve mantıksal incelemenin kesiştiği noktada oluşan tip kurgusu, mimari formun da belirleyicisidir (Güney, 2007).

Tipoloji, normatif bir yapının gerçekleştireceği gibi reçete yazmak yerine, eğilimleri ortaya çıkararak ve iyi tasarım seçimleri yapmanın gerektirdiği senteze dayalı sezgisel sorumluluğu da hiçe saymadan yön vermeye yarar (Petruccioli, 2008).

Mimarlık alanında tipoloji, mimari oluşum olan tipleri sınıflandırabilmek için, mimari öğelerin birleşme olanaklarının araştırılma çabası veya elemanter geometrik doğalarına indirgenmiş mimari biçimlere ilişkin belirli tiplerin arşivinin oluşturulması olarak tanımlanmaktadır (Martinez, 2003).

Tomas Maldonado'ya (1966) göre; bir çözüme varmak için mimari formların tipolojisini kullanmak gerekli olabilir. Bu formların kendilerinin tasarımda kullanılması vücutta bir kanser gibi görülmektedir. Oysaki sınıflandırma yolu ile formların tamamının ortadan kaldırılması ile daha sistematik bir şekilde çözüme ulaşmak mümkündür (Colquhoun, 1981).



Tipoloji’de bakış açısı kent ölçeğinden, bina ölçeğine kadar inebilmektedir. Yapılaşmanın zaman içerisinde geçirdiği evrim, belirli dönemlerde görülen eğilimlerin bina mekânlarına olduğu gibi cephelerine de kazandırdığı nitelik tipoloji ile açıklanabilmektedir. Bir bilme aracı olan tipolojide öncelikle araştırmacının sınırlayacağı dönemlerin tüm binaları envantere geçirilir. Daha sonra bu binalar yalın birer somut öge olarak ele alınır ve incelenir. Bu incelemede bir bina topluluğunu kavrayabilmek için, binayı indirgeyerek soyut bir yapısal şema oluşturulur. İndirgeme işleminde, binaların özellikleri silinip, ortak niteliklerinin genel çizgileri, akılda tutulur (Krier, 1979). Mimarlıkta indirgeme işleme elde edilen tip, birbirine dış özellikleri ile benzeyebilen binaların temel özelliklerinden oluşan soyut bir oluşumu tanımlar (Panerai, 1979).

Kentsel dokunun içinde yer alan tip, kentin yapılaşması içinde tarihsel boyutta kavranmıştır. Tiplerin bir araya gelişleri ile kent dokusu, kent dokularının bir araya gelişleri ile de kent oluşmuştur. Bir kenti ve kentte yer alan binaları tanımada, tarihsel gelişim bağlamında kentsel büyüme olgusu önemlidir. Tarihsel boyut içinde kavranabilen ve tip olabilen binanın içeriği, gerçek var olan bir durumdan bir başkasına geçişte büyüme ve tepki olgularının birbirini zaman içinde izlemesi sürecine dayalıdır. Binayı tekil bir nesne olarak alma kavramı açılarak, temel dayanağın tipin ortaya çıkarılması anlamına gelen tipoloji, somut doku çözümlemesine girişmek ve özellikleri ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Mimarlıkta tipoloji yöntemi kullanılarak kentsel dokuyu oluşturan tipler bütünü ve kentsel doku analiz edilebilmiştir (Kaprol, 2000). Aymanino’nun Padova, Muratori’nin Venedik, Aldo Rossi’nin Milano çalışması, tipolojinin kenti tanımada yetkin bir bilme aracı olduğunu göstermiştir. Binalara ait biçim ve stil ölçütleri (Aymanino, 1985), planların genel geometrik özellikleri, olası şemaları (Panerai, 1979), kentsel dokuların biçimsel ve yapısal oluşumları (Steiner, 1989) tipolojik çözümleme yöntemi ile incelenmiştir.

Kenti oluşturan binalar incelendiğinde, kentte yaşanmış olguların izleri ile karşılaşılır. İnşa edildikleri dönemin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ürünü olan bu binaların ait oldukları dönemin izlerini taşıması doğaldır. Bu bağlamda tipolojik yöntem, bize sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyı olduğu gibi tarihi değerlendirebilme olanağı da verir (Kaprol, 2000).

Tüm dünyada kentsel tasarımda geçerli tasarım ölçeği tek binanın yanı sıra, dar parselin iktisadi biçimde kullanımına da önem verilmiştir. Benzer tip planın yinelenmesi ile üretilen, aynı girişimciler tarafından inşa edilen standart kapı ve pencereleri kullanan tipleşmiş ögeler olan konutlar daha kapsamlı birimlerin, dizilerin düzenine katılmış, dizilerse birleşerek bir başka tipolojiyi oluşturarak kent parçalarını tanımlamışlardır.





Benzer oluşumlar tüm Avrupa kentlerinde yaşanmıştır. Bu tür oluşumlar tipoloji yöntemi ile analiz edilebilmiş, kentsel dokudan binaya kadar mimari oluşum envantere alınmıştır (Kaprol, 2000).

Tipolojide yapılan araştırmalar katalog sistemini oluşturmuş, envanteri tanımlamıştır: Mimaride var olanın dökümü yapılarak arşivlenmesi, kent dokusundan bina yapım tekniğine kadar bina türlerinin karşılaştırmalı analizlerine de imkan tanımıştır. Tüm bu çalışmalar yoluyla kentsel dokuyu stil, akım ve ideolojilerden bağımsız olarak açıklama ve yorum katmadan gözlemlene olanağı sunulmuştur (Kaprol, 2000).

Genellikle tipoloji kavramının içerdiği başlıca iki eylem, "bireyselleştirme" (individualization) ve "sınıflandırma" olarak kaynaklarda belirtilmektedir. Mimarlık alanında tipoloji, mimari oluşum olan tipleri sınıflandırabilmek için, mimari öğelerin birleşme olanaklarının araştırılma çabası veya elemanter geometrik doğalarına indirgenmiş mimari biçimlere ilişkin belirli tiplerin arşivinin oluşturulması olarak tanımlanmaktadır (Altaş, 1997, s. 1779).

Yücel (1981) "Mimarlıkta Biçim ve Mekânın Dilsel Yorumu Üzerine" adlı çalışmasında benzer şekilde iki tür tipolojiden söz eder. Analize dayalı ilk tipolojiyi "çözümlemeci tipoloji" yeni tipler önerme ve onlardan hareketle tasarım yapılması şeklinde açıklanabilecek diğerini ise "türetmeci tipoloji" olarak niteler. Çözümlemeci tipoloji, mevcut olanı kavramanın bir yolu olarak kullanılır. Envanter çalışması, sınıflandırma ve indirgeme işlemine dayalı çözümleme, çözümlemeci tipolojinin sistematik aşamalarıdır. Araştırmaya, üzerinde çalıştığı farklı öğeleri tanımlama imkanı verir. Türetmeci tipoloji ise, tasarım sürecine yönelik yeni ölçütler üreten bir yöntem arayışını içerir (Yücel, 1981).

Mimarlık alanında yapılan çalışmalar göz önüne alındığında tipolojik yaklaşımlara yönelik en kapsamlı sınıflandırma Arjantinli sanat tarihçisi Waisman'ın önerisidir. Waisman'a (1972) göre tipolojiler taşıdıkları ortak niteliklere göre; Biçimsel Tipolojiler, Strüktürel Tipolojiler, İşlevsel Tipolojiler, Yapıt/Çevre Tipolojileri ve Çevre Tekniklerinin Kullanılma Biçimi Tipolojileri olmak üzere beş grupta sınıflandırılabilir (Bingöl, 2007).

### **3. KÜLTÜR, KENT KİMLİĞİ, GELENEKSEL KONUT VE TİPOLOJİ İLİŞKİSİ**

Taylor'a (1958) göre "kültür; toplumun üyesi olarak insanlar tarafından kazanılan ve içerisinde bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, adet ve diğer birtakım beceri ve alışkanlıkların bulunduğu kompleks bir bütündür"; Yörükân'a (2003) göre ise "kültür; maddi olmayanların yanında, maddi dediğimiz kültür objelerini de içerisine alan bir hayat tarzıdır; bilgilerdir, inançlardır, değerlerdir, bu değerlerin ortaya koyduğu görenekler ile





yaptırım gücü yüksek olan ve örf denen normlardır”, sembollerdir ve bütün bunların gizlice veya açıkça etkisi altında ortaya konmuş olan maddi kültür objeleridir (Yörük, 2012).

Toplum veya toplumda belli gruplar tarafından kabul edilen bilgiler toplamı ve yaşayış biçimi olan kültür (Eren ve Dengiz); toplumu oluşturan kişileri, onları bir arada tutan dil ve haberleşme süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törelerini, hukuk ve yönetim kurumlarını içine alır (Güvenç, 1997). Kent için önemli olan değerler; idealler, imgeler, şemalar, anlamlar ve benzeri şeylerle ifade edilir. Bu da karşılığında belirli normları, standartları, kuralları vb. ortaya çıkarır. Bunlar çevrelerin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Yaşam tarzlarını değerler kadar bunlar da oluşturur (Rapoport, 2004). Uygarlığın doğrudan etkilediği kültür dallarının en önde gelenlerinden mimarlık ise; içinde üretildiği toplumun sözü edilen verilerinden bağımsız oluşturulamaz.

Yapılar, yaşam biçimlerinin, toplumdaki sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin mekâna yansımalarıdır. Bu nedenle, özgün oluşumları, yapıldıkları dönemin anlayışından kaynaklanır ve bu nedendir ki belge değerleri vardır. Özellikle taşınmaz kültür varlıklarının oluşturduğu kültürel miras, geçmiş yaşamla ilgili bilgileri bize aktaran en somut ve en anlatımlı belgelerin başında gelir. Bizden önceki nesillerin yaşam biçimleri, ilişkileri, estetik anlayışları, yapı ve süsleme sanatında ulaştıkları düzey v.b. gibi birçok önemli bilgi ancak yapılar aracılığı ile alınabilir. Bu bağlamda, geçmişi öğrenmek, deneyimlerinden yararlanmak, gelecek için örnek almak, bir belge olarak gelecek nesillere aktarmak gibi birçok nedene dayalı olarak geçmişin bu “tanıkları”nın korunmaları gerekmektedir (Madran ve Özgönül, 2005). Günümüze kadar varlığını koruyabilmiş geleneksel kent dokuları ve konutlar ise “kültür mirası” nitelikleri ile önem taşımaktadır. Bunların korunması, gelecek nesiller açısından tarih bilincinin oluşması ve kültürel sürekliliğin sağlanması için kaçınılmazdır (Kutluslan ve Tütengil, 2003).

Kentin sahip olduğu kültürel ve doğal değerler, kent kimliğini şekillendirirler. Kent kimliğinin oluşması için, bu değerlerin sürekliliğinin sağlanması, kentin geçmişinden gelen mesajları geleceğe aktaran maddi ve manevi değerlerin korunması gerekir. Kentin farklı dönemlerine tanıklık etmiş yapılar ve yapı grupları, kentlilerin yaşantısına dahil olarak sözü edilen değerler içerisinde öncelikli konumda yer alırlar. Bu nedenle bir kentte o kentin özgün kimliğine katkısı bulunan ve ait olduğu döneme ilişkin kayda değer mimari ve yaşamsal özellikler taşıyan yapıların korunması, o kentte kültürel sürekliliğin sağlanmasında ve kentin kimliğinin oluşumunda ve oluşmuş kimliğin geleceğe taşınmasında önemli bir rol oynar (Biro, 2007).



Kent kimliğini oluşturan bileşenlerden birisi olan yapılar, aynı zamanda buldukları dönemin toplumsal, siyasi, kültürel ve ekonomik dönemlerine ışık tutmaları sayesinde bir diğer bileşen olan beşeri bileşenlere de ışık tutarlar. Kentler de geçmişlerinin katkısıyla kimlik sahibidirler. Çünkü kentsel kimlik bir kenti diğerlerinden ayıran, o kente özgü olan farklılıklar bütünüdür. Kentlerin sahip olduğu yapılar geçmişten bugüne o kentte yaşayan toplumun anıları ile daha da anlam kazanır ve toplumsal bellekte yer eder. Bu nedenle bu yapıların korunarak gelecek nesillere aktarılması ve sürdürülebilir kimliğin sağlanması gereklidir.

Her dönem kendi içinde ayrı bir yaşam şekli barındırır. Topluma ait bu özellikler içinde yaşanan yapılara özellikle de konut mekânlarına yansır. Çünkü mekânlar, toplumun yaşam şekline, sosyolojik ve ekonomik durumuna, geleneklerine dolayısıyla kültürüne göre şekillenir. Bu nedenle herhangi bir döneme ait yapıları bir çevre incelendiğinde, o döneme ait yaşam şekli hakkında bilgiye ulaşmak mümkündür. Bu bilgiye ulaşmanın yolu ise yapının veya yapıları çevrenin analizi sonucu ulaşılacak "tipolojik özellikleri" ortaya çıkarmaktır. Yapıları çevre üzerinden okunacak tipolojik özellikler sayesinde hem sosyal çevre hem de doğal çevre verilerine ulaşılacak ve o döneme ait yaşam şekli dolayısıyla kültürel durum hakkında bilgi sahibi olunacaktır.

Geleneksel konutlar da her toplumun farklı kültürel değerlerine ve yaşam şekillerine bağlı olarak oluşmuştur. Geleneksel konutlardaki bazı mekânlar zaman içinde ya yok olmuş ya da kullanılamaz hale gelmiştir. Bu bağlamda geçmişteki yaşamların ürettiği ve bu yaşamların geçtiği yere/kente ait mimarinin tipolojik özelliklerini ortaya çıkarmak kültürel sürekliliğin sağlanmasında en önemli yol göstericilerden birisidir.

Yaklaşık 20. Yüzyıla kadar yerel mimari çok fazla kimseyi ilgilendirmiyor, mimarlık olarak da düşünülüyordu. Bernard Rudofsky'nin ilk kullandığı terim "mimarsız mimari", 20. Yüzyılın yıkımlarından sonra, kent ve mimarlık düşüncesini yenileyen bir kavram olarak birçok mimar tarafından benimsenmeye başlandı. Le Corbusier (1927) yerel konutları ekonomik kullanım ve geometrik sadelik açısından övdü ve yerel mimarlık sergileri açıldı. Türkiye'de Sedat Hakkı Eldem modern mimarisini Türk evi modellerinden esinlenerek geliştirdi. Günümüzde de birçok ekolojik mimari projesi yerel mimariyi ve sağlıklı malzeme kullanımını örnek almaktadır. Konut konusunu mimar elinden çıkmış, mimarlık tarihinin bilinen örnekleri ile sürdürebiliriz. Ancak Heidegger'in de vurguladığı gibi insanın yeryüzündeki yerleşimini en temel unsurlarla gerçekleştiren kuşkusuz yerel mimaridir (Erzen, 2015).



Yerel mimarinin en önemli öğelerinden biri olan konut; insanın fiziksel ve tinsel gereksinimlerinin çoğunu karşılayan en temel yapı ya da mekânlar bütünüdür. Konut türünün zamanla değişip gelişmesi coğrafya, devir ve toplumun değişimleri ile ilgili olmuştur (Erzen, 2015). Heidegger, konut kavramını ontolojik ve metafizik açıdan ele alır. Heidegger'e göre mesken kavramında önemli olan mimarlık değil, bir yerde yaşamaktır (Heidegger, 2000). Konut ya da yerleşilen, yaşanılan yer bugünün küresel koşullarında bile insanların coğrafyaya uyarak ve yeryüzünün doğal malzemelerini kullanarak inşa ettikleri yerdir. İnsanın yeryüzünün malzemelerini (taş, kerpiç, ahşap, keçe, buz, deri vb.) kullanarak oluşturduğu yer, bu yakınlıktan dolayı onu yeryüzüne bağlar. Böylece insan kendine dünyada bir yer açmış olur ve bir şekilde varlığın şekil bulmasını sağlar. Konutun şekli ve bu şekle uyan kullanım insanın dünyayla, yeryüzü ile nasıl ilişki kurduğunun göstergesidir. Konutta ve özellikle yerel konutta geleneksel kültürün oluşturduğu insan dünyası ve konutun hem içinde bulunduğu hem de yapısında var olan doğal malzemeler, bu iki dünyanın karşıtlığını ve varlığın devinimini oluşturur. Bu kapsam içinde yeryüzüyle ve toplumla ilişki belirlenir (Erzen, 2015). Konut; doğrusal zamanın tanımı çerçevesinde, değişken ve akışkan bir eylemler zinciridir. Bu anlamda, geçmiş-bugün-gelecek arasında bir süreklilik kurarak insanların yerlerine bağlanmasına neden olur (Alga, 2005).

Çeşitli uygarlıkların gelip geçtiği ve iz bıraktığı Anadolu yerleşimlerindeki konutlar, on iki bin yıllık bir birikimin ürünüdür. Bu açıdan bakıldığında; Türk kenti yerleşme düzeninin her döneminde, kendinden önceki uygarlıkların izlerini gözlemlemek mümkündür. Türk kenti ve konutu Türk insanının fiziksel ve toplumsal yaşam biçimi, alışkanlıkları ve gereksinimlerine karşılık verebilecek doğrultuda geliştirilmiştir (Kutlusan ve Tütengil, 2003). Bu sebeple, geleneksel yaşam ile Türk kenti ve konutunun gelişimi ve tasarımı arasında mantıksal bir sebep sonuç ilişkisinin bulunduğu söylenebilir.

Geleneksel yaşam biçimini içeren konutlar; sokaklar ve komşuluk ünitesi ile "mahalle" oluşturacak biçimde düzenlenmiştir. Bu konutların yan yana gelerek meydana getirdikleri fiziksel çevrede tekrarlanan özellikler göze çarpmaktadır: Geleneksel Türk kentinde konutlar "sokaklar"ı tanımlamış, ancak sokaklar planlı olarak gelişmemiştir. Yerleşme süreci düzenli olmadığı için konut gruplarını bağlayan düzenli bir yol da oluşmamıştır.

Türk Evi'nde normal kat planında oda bazında çok net bir modülasyona gidilmiştir. Binalarda döşeme ve tavan standart ahşap ile inşa edilmiştir. Farklı evlerde birbirinin aynısı pencereler olabilmektedir. Bu sebeple evler çok hızlı ve ucuz olarak inşa edilebilmekteydi. Ancak bu standartlaşma bir, iki, üç, dört ve daha fazla oda sayısı ve evlerin sokak, bahçe ve varsa bitişikteki bina ile farklı ilişkilerinin oluşturduğu kütle



kompozisyonları ve sokakla olan biçimsel ilişkileri sayesinde çeşitlenebilmektedir. Böyle standartlaşmış bir yapı tipolojisinin bu kadar çeşitlilik gösterebilmesi bu ev tipinin çok önemli bir özelliğidir (Yürekli ve Yürekli, 2005).

Cephe özellikleri açısından baktığımızda ise, dini inançlar yönünden kafesler, zemin kat ve birinci katta farklı malzeme kullanımıyla meydana gelen ahenk, kapı ve pencere gibi mimari elemanların aralarındaki ve tüm binayla olan oranı, yan yana duran evlerin yüksekliklerindeki farklılıklar, farklı seviyelerdeki çıkmalar buldukları sokağa dinamizm kazandıran öğelerdir (Kaygusuz, 1993). Zemin kat taş veya kerpiç bir duvarla sokağa kapalıdır, üst kat kagir taşıyıcı duvarlar veya ahşap direkler üzerine oturur. Üst katlar ahşap çatklıdır. Orta kat varsa, alçak tavanlı yarım veya tam kattır. Üst kat devirler içinde giderek çok pencereli ve çıkmalarla hareketli bir görünüm kazanmıştır. Pencerelerin standart ölçülerde olması ortak bir ritim yaratarak tek eve olduğu kadar, sokağa ve kente de bir bütünlük sağlamıştır. Çatı daima dört yana eğimlidir. Bu özellikler Türk Evinin en önemli ayırıcı niteliğidir (Günay, 1998).

#### **4. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ**

Çalışmada inceleme yöntemleri içinde "tipolojik analiz" yöntemi kullanılmıştır. İzmit'te çoğu harap durumda olan geleneksel konutların yok olmadan "tipolojik analizinin yapılması ile, geleceğe önemli bir kültür aktarımı olacağı düşünülmektedir.

Tipoloji, kullanıldığı her alanda araştırmacının ele aldığı olgunun anlaşılır kılınması ve tanımlanabilmesi amacıyla "soyutlama, indirgeme ve şemalaştırma" gibi eylemleri içeren sistematik bir çalışmadır; özel olanın akıl yoluyla genelin altında ele alınmasıdır. Bu analiz yöntemi ile mimarlık alanında çok sayıda çalışma yapılmıştır. Tipolojik Analiz çalışmasına başlamadan önce geleneksel konutlarla ilgili benzer olarak yapılmış çalışmalar hakkında literatür taraması yapılarak 28 makale, tez, bildiri v.b. gibi incelenmiştir. İncelenen çalışmalar arasında Bozkurt'un (2013) çalışmasına kadar soyut-indirgeme şemalaştırma yöntemi ile yapılmış bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca İzmit geleneksel konutları ile ilgili yapılmış bir tipolojik analiz çalışmasının olmaması, bu çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada İzmit merkezinde bulunan 40 geleneksel konut incelenmiştir (Tablo 1a-1b). İncelenen geleneksel konut projeleri, Kocaeli Büyükşehir ve Saraybahçe Belediyeleri arşivleri ile serbest çalışan Mimarlık Ofislerinden elde edilmiştir. Yıkılmış olan konutların ulaşılabilen arşiv fotoğrafları veya Restitüsyon projelerindeki çizimlerinden yararlanılmıştır.



Çalışma dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada; her bir konuta ilişkin "konutun hangi aileye ait olduğu, envanter numarası, pafta/ada/parsel numaraları, bulunduğu sokak, bina ve mahalle ölçeğinde vaziyet planları, plan ve cephe çizimleri, konuta ait fotoğraflar" ile konutun "parsele göre konumu, konumuna göre ana girişi ve giriş sayısı, kat türüne göre gruplanması, çatı örtüsü tipi, saçak tipi, plan tipi, cephe kaplama malzemesi, cephe özelliği, pencere tipi, ana giriş kapısı tipi ve yapım sistemi" gibi özellikleri Tablo 2a ve Tablo 2b'de gösterilen iki aşamalı örnek envanter fişi yardımıyla incelenmiştir. Tablo 2a'da konutların mimari özellikleri şemalaştırılarak gösterilmiş, Tablo 2b'de ise plan, görünüş ve kesitlerine yer verilmiştir. Bu envanter fişi hazırlanırken Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzundan (Başgelen, 2003) yararlanılmıştır. Böylelikle, "hem fotoğraf hem de soyutlama, indirgeme ve şemalaştırma" yöntemi ile analiz edilen Tarihi İzmit Kent Merkezindeki Geleneksel Konutlarında yoğunluklu olarak görülen tipolojiler ortaya konulmuştur. Adı geçen konutlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından verilen envanter numaraları (E1, E2, E3,... vb. gibi) ile gösterilmiştir. İkinci aşamada; çalışmada incelenen 40 konuta ait tipolojiler, Tablo 3-Tablo 7'de şemalaştırılarak soyut olarak gösterilmiş, üçüncü aşamada; Tablo 8-Tablo 14'de yer alan, yoğunluklu olarak görülen tipler ve örnek konutları üzerinde durulmuştur. Dördüncü ve son aşamada ise; her bir konutun ikinci aşamada ortaya konulan "İzmit Geleneksel Konutu" özelliklerinden hangilerini taşıdığı incelenmiştir. Bunun sonucunda "Geleneksel İzmit Konutu" karakteristiğini taşıyan konutlar tespit edilmiştir.

## **5. ÇALIŞMANIN ALANI VE KAPSAMI**

Bu bölümde İzmit tarihi, çalışmanın yapıldığı alan (İzmit Merkez Geleneksel Yerleşimi) ve çalışmanın kapsamı üzerinde durulmuştur.

### **5.1. İzmit Tarihi**

Çok önemli bir geçiş noktasına kurularak tarih boyunca önemini hiç kaybetmeden koruyan tarihi İzmit kenti "Nikomedeia", antik Bithynia bölgesinin başkentiydi. Bölgenin en önemli kentlerinden biri olması yanında, Anadolu'nun Helenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı tarihinde oynadığı rolle başkent olma sıfatını hep korumuştur. İzmit Kentinin Helenistik Dönemden Osmanlı Dönemine kadar geçirmiş olduğu dönemlere ait tarihi eserlerden çok azı bugün görülebilir durumdadır. Çünkü kent, bu tarihi süreç içinde geçirmiş olduğu depremler ve tarihi dönemlere ait yeni yapılanmalar yüzünden yıkılıp, tekrar kurularak her dönemin eserleri bir sonrakinin altında kalmış; kent katmanlaşarak günümüze kadar gelmiştir. İzmit, kurulduğu dönemden itibaren kente yerleşen Helen, Roma, Bizans ve Türk uygarlıklarının sentezinden oluşan bir kimlik sergilemektedir.



3000 yıllık tarihi içinde yukarıda sayılan uygarlıklara ev sahipliği yapmış İzmit'te elbette ki bu uygarlıklara ait çok sayıda tarihi eser de bulunmaktadır. Günümüzde İzmit merkezde yer alan mimari eser sayısı mahallelere göre aşağıdaki gibi belgelenmiştir:

Akçakoca Mahallesi: Tescilli 53 sivil mimari ve 11 anıt mimari eser ile tescil numarası olmayan 2 anıt mimari eser

Hacıhasan Mahallesi: Tescilli 31 sivil mimari ve 11 anıt mimari eser ile tescil numarası olmayan 3 sivil mimari eser

Kozluk Mahallesi: Tescilli 18 sivil mimari ve 1 anıt eser ile tescil numarası olmayan 4 sivil mimari eser

Kemalpaşa Mahallesi: Tescilli 12 sivil mimari ve 3 anıt mimari eser ile 1 anıt eser

Tepecik Mahallesi: Tescilli 8 sivil mimari ve 4 anıt mimari eser

Ömerağa Mahallesi: Tescilli 20 ve tescil numarası olmayan 2 sivil mimari eser ile 3 anıt mimari eser

Karabaş Mahallesi: Tescilli 1 sivil mimari ve 3 anıt mimari eser

Cedit Mahallesi: Tescilli 1 sivil mimari ve 2 anıt mimari eser, ile 1 anıt eser

Çukurbağ Mahallesi: Tescilli 1 sivil mimari ve 5 anıt eser

Hacıhızır Mahallesi: Tescilli 2 sivil mimari eser ve 1 tescilli, 1 tescilsiz anıt mimari eser

Terzibayırı Mahallesi: 1 anıt eser

Orhan Mahallesi: Tescilli 25 sivil mimari ve 55 anıt mimari eser ile 3 anıt eser

Veliahmet Mahallesi: Tescilli 23 sivil mimari ve 10 anıt mimari eser ile tescilsiz 1 anıt mimari eser (Erdoğan ve ark., 2011).

## **5.2. İzmit Merkez Geleneksel Yerleşimi**

Alandaki yerleşim adaları topografyadan dolayı düzensiz formlardan oluşmaktadır. Parseller düzensiz olduğundan sokaklar da eğrisel formlara sahiptir. Sokaklar genel olarak dardır ve topografyaya uygun gelişen binalar ve bahçe duvarları ile belirlenmiştir. Yapılar alanın karakteristiğinden dolayı ya eğimli ya da merdivenli sokaklar üzerinde konumlanmıştır.

Osmanlı Döneminden kalan yapıların büyük çoğunluğunun kullanıcıları tarafından yapılan onarım ve eklerle özgün niteliklerini yitirdiği; bir kısmının girilemez, harap ve yıkık durumda olduğu; geleneksel sokak dokusundan da çok az sayıda kaldığı tespit edilmiştir. Bu durum İzmit'in kentsel kimlik ve karakter bütünlüğünün kaybının, bugün çok ciddi bir boyutta olduğunun bir göstergesidir. Bunun dışında sanayileşme ve yoğun iç göç nedeni ile çarpık kentleşen İzmit'te tarihi özgün doku bozulmakta ve hızla yok olmaktadır (Erdoğan ve ark., 2011).



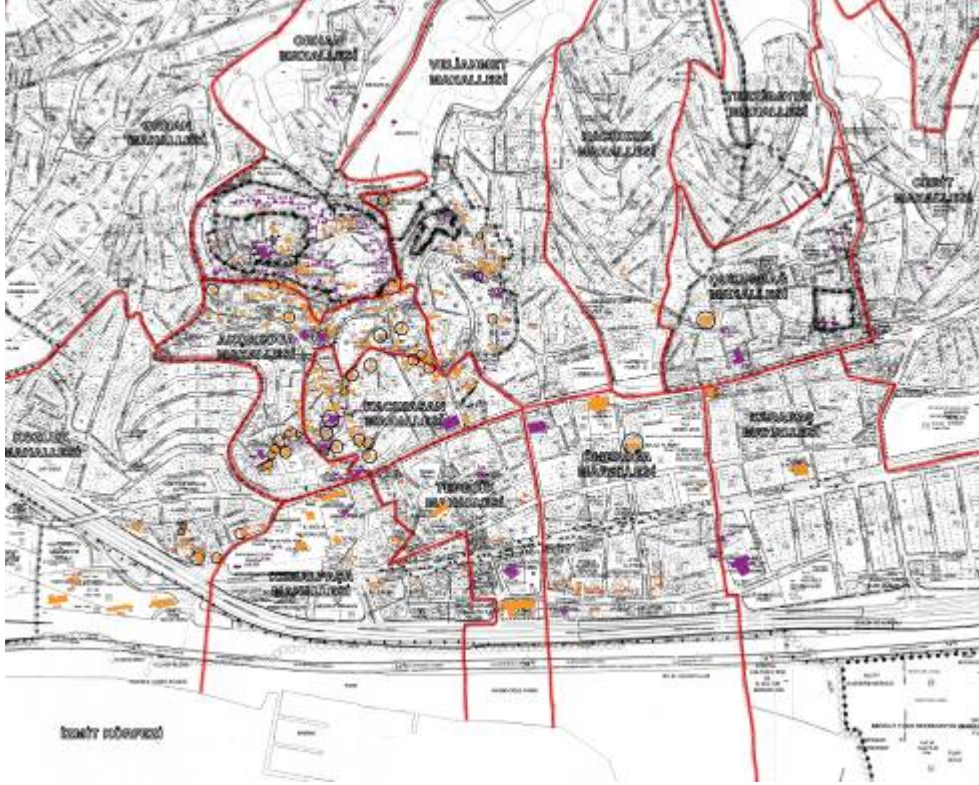
Evlerde görülen bakımsızlık sorunları ise; döşemelerin sağlam olmaması, tesisatın eskilikten dolayı yetersizliği, çatının bel vermesi, deprem hasarlarının hala onarılmaması, pencere ve duvarlardaki bozulmalardan dolayı ısı yalıtımının olmamasıdır. Halkın çevre ile ilgili bilinç ve eğitim eksikliği, kullanıcıların evleri ile ilgili yaptıkları onarım ve eklerle binaların özgün karakterini yitirmesi, restorasyonu yapılan evlerin büyük çoğunluğunun yapım sisteminin değişmesi ve çok katlı yapıların geleneksel evlerin manzaralarını kapatması gözlemlenen problemlerdendir (Erdoğan ve ark., 2011).

Hem yaşanan hem de terkedilmiş tescilli yapıların çoğu yıkılmak üzere ve harap durumdadır. İçinde oturulmayan evler, evsizler ve sahipsiz hayvanlar tarafından kullanılmakta ve tahrip edilmektedir. Bu tahripler sonucu insan güvenliğini tehdit eden tarihi evler, belediye tarafından resmi izinle yıktırılmaktadır. Yıkılan geleneksel yapılarla sokaklar özgün silüetini yitirmiştir. Sokak sınırları kaybolmak üzeredir. Alanda yıkımlardan dolayı niteliksiz boş alanlar oluşmuş ve sokak dokusu bozulmuştur (Erdoğan ve ark., 2011).

### **5.3. Çalışmanın Kapsamı**










Çalışmada aktarılan Geleneksel İzmit Konutlarına ait tipolojiler; İzmit Saraybahçe Belediyesi (şu anki İzmit Belediyesi) sınırları içindeki mahallelerden tarihi 6 mahalle (Akçakoca Mahallesi, Hacıhasan Mahallesi, Kozluk Mahallesi, Ömerağa Mahallesi, Çukurbağ Mahallesi, Veliahmet Mahallesi) içinde yer alan 147 tescilli geleneksel konuttan rölöve ve restitüsyon projelerine ulaşılabilen 40 tescilli geleneksel konutun (Şekil 3) (Tablo 1a-1b) analizi sonucunda elde edilen bulgulardır. Alandaki tescilli konutların çoğu yıkık veya inceleme yapılamayacak kadar harap durumdadır. Bu yüzden plan veya cephe tipolojileri çıkarılamadığından 147 tescilli konutun hepsi çalışma kapsamına alınamamıştır. Çalışılan konutların çoğunluğu 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başına aittir.


























**Şekil 3.** İncelenen Konutların İzmit Merkezindeki Yerleri

**Tablo 1a.** İncelenen Konutların Listesi

E NO	ADRES	FOTOĞRAF	E NO	ADRES	FOTOĞRAF	E NO	ADRES	FOTOĞRAF
A81	Hacıhasan Mahallesi Sırrıpaşa Caddesi		A83	Veliahmet Mahallesi Alacamesci t Caddesi		E4	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak	
E5	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak		E6	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak		E7	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak	
E8/1	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak		E8/2	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak		E9	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak	

E10	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak		E11	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak		E12	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak	
E13	Akçakoca Mahallesi Kapanca Sokak		E15	Çukurbağ Mahallesi Bahariye Caddesi		E17	Ömerağa Mahallesi Alemdar Caddesi	
E44	Veliahmet Mahallesi Alacames-cit Sokak		E47	Kozluk Mahallesi Saray Yokuşu		E48	Kozluk Mahallesi Saray Yokuşu	
E49	Kozluk Mahallesi Ruşen Hakkı Caddesi		E53	Kozluk Mahallesi Ruşen Hakkı Caddesi		E58	Veliahmet Mahallesi Narlık Yokuşu	

**Tablo 1b.** İncelenen Konutların Listesi

E NO	ADRES	FOTOĞRAF	E NO	ADRES	FOTOĞRAF	E NO	ADRES	FOTOĞRAF
E62	Veliahmet Mahallesi Korniş Caddesi		E63	Akçakoca Mahallesi Düz Sokak		E67	Akçakoca Mahallesi Orhan Caddesi	
E82	Akçakoca Mahallesi Çukurçeşme Sokak		E86	Akçakoca Mahallesi Portakal Mescidi Geçidi		E88	Akçakoca Mahallesi Portakal Mescidi Geçidi	
E90	Kozluk Mahallesi Şerefiye Sokak		E 96/2	Akçakoca Mahallesi Tabakhane Caddesi		E99	Hacıhasan Mahallesi Çukurçeşme Sokak	



E 100	Hacıhasan Mahallesi Kolaylı Sokak		E 101	Hacıhasan Mahallesi Eker Sokak		E 103	Hacıhasan Mahallesi Çukurçeşme Sokak	
E 105	Hacıhasan Mahallesi Çukurçeşme Sokak		E 114	Hacıhasan Mahallesi Çukurçeşme Sokak		E 112	Hacıhasan Mahallesi Yeni Hamam Sokak	
E 114	Hacıhasan Mahallesi Yeni Hamam Sokak		E 115	Hacıhasan Mahallesi Meteer Sokak		E 118	Hacıhasan Mahallesi Tezer Sokak	
E 120	Hacıhasan Mahallesi Tezer Sokak							

Tablo 2a. Örnek Envanter Fişi

<b>ENVANTER NO:</b>		<b>KONUT ADI:</b>	
<b>MAHALLE ADI:</b>			
<b>Sokak/Cadde Adı</b>	<b>Pafta No</b>	<b>Ada No</b>	<b>Parsel No</b>
<b>VAZİYET PLANI (Mahalle Ölçeğinde)</b>		<b>VAZİYET PLANI (Yapı-Sokak İlişkisi Ölçeğinde)</b>	
<b>FOTOĞRAFLAR</b>			
<b>Parsele Göre Konumu</b>	<b>Ana Giriş Yeri ve Giriş Sayısı</b>	<b>Çatı Örtüsü Tipi</b>	<b>Saçak Tipi</b>
<b>Kat Türü</b>	<b>Plan Tipi</b>		<b>Ana Giriş Kapısı Tipi</b>
	<b>Zemin Kat</b>	<b>Normal Kat</b>	
<b>Cephe Özellikleri</b>		<b>Cephe Kaplama Malzemeleri</b>	
<b>Pencere Tipleri</b>			
<b>Yapım Sistemi</b>			
<b>Bodrum Kat</b>	<b>Zemin Kat</b>	<b>Normal Kat</b>	<b>Cihannüma Katı</b>
<b>ÖZGÜNLÜK DURUMU</b>			

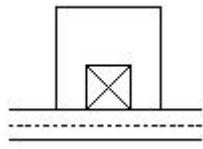
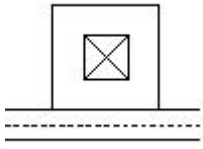
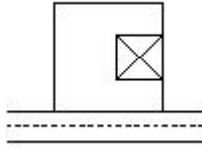
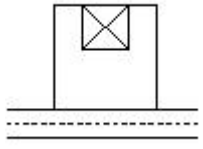
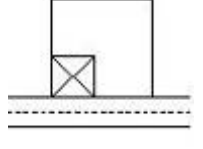
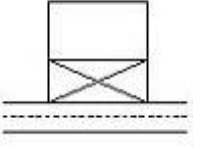
**Tablo 2b.** Örnek Envanter Fişi

ENVANTER NO:	KONUT ADI:
<b>PLANLAR</b>	
2. BODRUM KAT	1. BODRUM KAT
ZEMİN KAT	1. KAT
2. KAT	CİHANNÜMA
<b>GÖRÜNÜŞ</b>	<b>KESİT</b>

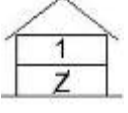
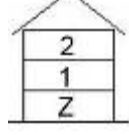
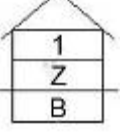

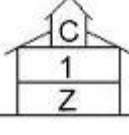
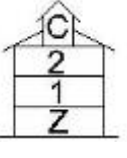
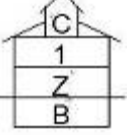
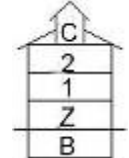
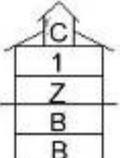
### 6. İZMİT MERKEZ GELENEKSEL KONUTLARI ÜZERİNDE TİPOLOJİK ANALİZ

Analizler üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada 40 konuta ait Tablo 2a ve 2b'deki envanter fişleri doldurulmuştur. İkinci aşamada parsel göre konutun konumu, konutların kat türleri, çatı örtüsü tipi, ana giriş kapısı tipi ve en çok bulunan "İ1" (İç sofalı 1. Tip) plan tipine dair şemalar üretilmiştir (Tablo 3-7).

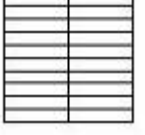
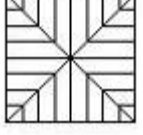
**Tablo 3.** Parsele Göre Konutun Konumuna Ait Şemalar

<b>PARSELE GÖRE KONUTUN KONUMU</b>			
Konutun Konumu	Sadece Sokağa Dayalı	Bahçe Ortasında	Sadece Tek Yan Sınıra Dayalı
			
Konutun Konumu	Sadece Arka Sınıra Dayalı	Hem Sokak Hem Tek Yan Sınıra Dayalı	Hem Sokak Hem İki Yan Sınıra Dayalı
			

**Tablo 4.** Konutların Kat Türlerine Göre Gruplanmasına Ait Şemalar





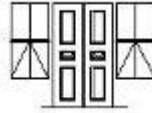

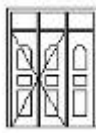







<b>KONUTLARIN KAT TÜRLERİNE GÖRE GRUPLANMASI</b>			
<b>Kat Türü</b>	<b>1. GRUP</b> Zemin+1 Kat	<b>2. GRUP</b> Zemin+2 Kat	<b>3. GRUP</b> Bodrum+Zemin+ 1Kat
			
<b>Kat Türü</b>	<b>4. GRUP</b> Bodrum+Zemin+ 2 Kat	<b>5. GRUP</b> Zemin+1Kat+ Cihannüma	<b>6. GRUP</b> Zemin+2Kat+ Cihannüma
			
<b>Kat Türü</b>	<b>7. GRUP</b> Bodrum+Zemin+ 1Kat+ Cihannüma	<b>8. GRUP</b> Bodrum+Zemin+ 2Kat+Cihannüma	<b>9. GRUP</b> 2 Bodrum Kat+ Zemin+1Kat+ Cihannüma
			

**Tablo 5.** Konutların Çatı Örtüsü Tipi

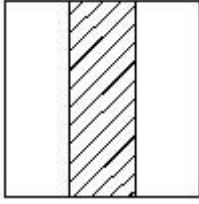
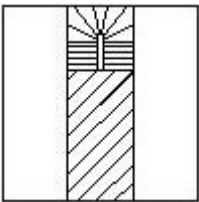
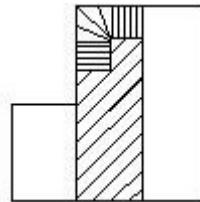
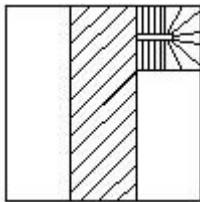
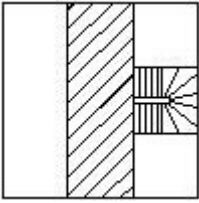
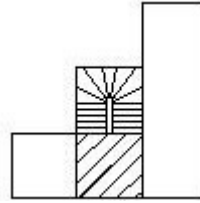
<b>KONUTLARIN ÇATI ÖRTÜSÜ TİPİ</b>			
<b>Çatı Tipi</b>	<b>Örtüsü</b>	<b>Beşik Çatı</b>	<b>Kırma Çatı</b>
			



**Tablo 6.** Konutlarda Bulunan Ana Giriş Kapısı Tiplerine Ait Şemalar

<b>KONUTLARDA BULUNAN ANA GİRİŞ KAPISI TİPLERİ</b>					
<b>Ana Giriş Kapısı Tipi</b>	<b>K1</b>	<b>K2</b>	<b>K3</b>	<b>K4</b>	<b>K5</b>
					
<b>Ana Giriş Kapısı Tipi</b>	<b>K6</b>	<b>K7</b>	<b>K8</b>	<b>K9</b>	<b>K10</b>
					
<b>Ana Giriş Kapısı Tipi</b>	<b>K11</b>	<b>K12</b>	<b>K13</b>	<b>K14</b>	<b>Tespit Edilemeyen</b>
					

**Tablo 7.** Konutlarda Bulunan İ1 Plan Tipine Ait Şemalar







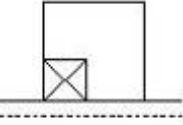



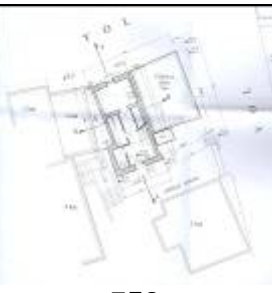


<b>İÇ SOFALI PLAN TİPİ (ANA TİP)</b>	<b>MERDİVEN KONUMUNA GÖRE İÇ SOFALI PLAN TİPLERİ (ANA TİPİN VARYASYONLARI)</b>		
<b>İ1</b>	<b>İ1.1</b>	<b>İ1.2</b>	<b>İ1.3</b>
			
	<b>İ1.4</b>	<b>İ1.5</b>	
			

Üçüncü aşamada ise her bir konutun, ikinci aşamada ortaya konulan İzmit geleneksel konutu özelliklerinden hangisini taşıdığı incelenmiştir (Tablo 8-14).

### 6.1. Konutların Yerleşim Özellikleri

Geleneksel 40 konutun parselle göre konumunda; yoğunluk gösteren hem sokak hem tek yan sınıra dayalı 12 konutun vaziyet planları tabloda verilmiştir (Tablo 8 ).

**Tablo 8.** Hem Sokak Hem Tek Yan Sınıra Dayalı Konutların Vaziyet Planları

PARSELE GÖRE KONUTUN KONUMU	HEM SOKAK HEM TEK YAN SINIRA DAYALI KONUTLAR		
	 E4	 E7	 E8/1
	 E10	 E12	 E13
 Hem Sokak Hem Tek Yan Sınıra Dayalı	 E48	 E49	 E53
	 E58	 E67	 E88

Konutların konumuna göre ana girişlerine bakıldığında; "sokaktan" ve "bahçeden" girişli geleneksel konutlar eşit yoğunluktadır. Bu konutların 20'si sokaktan diğer 20'si de

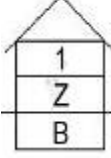


bahçeden girişlidir. Giriş sayısına göre ise, 2 girişi olan konutlar çoğunluktadır. Konutların 26'sı 2 girişlidir.

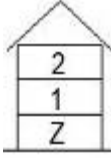
## 6.2. Konutların Kesit ve Cephe Özellikleri

Konutlar kesit özelliğine göre gruplandırıldığında; alan içinde Bodrum+Zemin+1 kattan oluşan geleneksel konutların en yaygın olduğu görülmüştür. Bu konutların 12'si Bodrum+Zemin+1 kattan oluşan 3. grup, 11'i Zemin+2 kattan oluşan 2. grup'tur (Tablo 9a-9b). Geleneksel konutlarda en çok bulunan çatı örtüsü tipi kırma çatıdır. Konutların 35'i kırma çatı, 5'i beşik çatılıdır (Tablo 10) ve hepsi dar saçaklıdır.

**Tablo 9a.** 3. Grup Kat Türüne (Bodrum+Zemin+1 kat) Sahip Konut Örnekleri

KAT TÜRÜ	3. GRUP KAT TÜRÜNE SAHİP KONUTLAR
 <p><b>3. GRUP</b> (Bodrum+Zemin+1Kat)</p>	A83, E5, E6, E7, E44, E53, E67, E100, E101, E103, E105, E106

**Tablo 9b.** 2.Grup Kat Türüne ( Zemin+2 Kat) Sahip Konut Örnekleri

KAT TÜRÜ	2. GRUP KAT TÜRÜNE SAHİP KONUTLAR
 <p><b>2. GRUP</b> (Zemin+2 Kat)</p>	E4, E8/1, E8/2, E10, E12, E13, E17, E90, E96/2, E99, E115

**Tablo 10.** Konutların Çatı Örtüsü Tipi

KONUTLARIN ÇATI ÖRTÜSÜ TİPİ		
Çatı Örtüsü Tipi	Beşik Çatı	Kırma Çatı
		
Konut Sayısı	5 konut	35 konut

<b>Konutların Envanter Numarası</b>	E58, E4, E88, E120, E86	E9, E8/1, E8/2, E82, E13, E5, E6, E12, E11, E10, E63, E96/2, E7, E100, E99, E44, A83, E62, E67, E114, E112, E106, E105, E115, E101, A81, E118, E103, E49, E53, E48, E47, E90, E17, E15
-------------------------------------	-------------------------	--

Konutların cephe özelliklerine bakıldığında; çıkmalar (tek katlı, çok katlı, üçgen ve çokgen çıkma), balkon, çıkma üstü balkon, sundurma, eli böğründe, demir balkon korkuluğu, demir pencere parmaklığı, ahşap balkon korkuluğu, ahşap kepenk, ahşap pencere kafesi, çeşme, balkon üstü çatı, sütuncuk ve tuğla baca'ya rastlanmaktadır. Cephelerde en çok "eliböğründe", "tek katlı çıkma" ve "balkon" vardır (Tablo 11a-11c).

**Tablo 11a.** Eliböğründe, Payanda, Paraçol ve Furuş Bulunan Konut Örnekleri





<b>ELİBÖĞRÜNDE, PAYANDA, PARAÇOL VE FURUŞ BULUNAN KONUTLAR</b>				
				
A83 (Payanda)	E5 (Eliböğründe)	E6 (Eliböğründe)	E9 (Payanda)	E10 (Eliböğründe)
				
E11 (Eliböğründe)	E12 (Eliböğründe)	E13 (Eliböğründe)	E44 (Eliböğründe)	E47 (Eliböğründe)
				
E48 (Eliböğründe)	E49 (Eliböğründe)	E53 (Paraçol)	E62 (Eliböğründe)	E67 (Payanda)

**Tablo 11b.** Tek Katlı Çıkması Bulunan Konut Örnekleri

<b>TEK KATLI ÇIKMASI BULUNAN KONUTLAR</b>
A83, E5, E6, E7, E9, E10, E12, E13, E44, E47, E49, E62, E67, E82, E88, E100, E101, E105, E106, E112, E118, E120

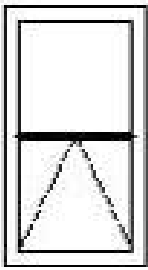







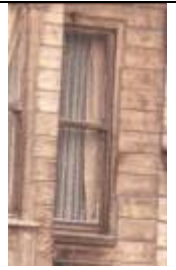

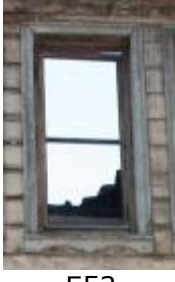


**Tablo 11c.** Balkonlu Bulunan Konut Örnekleri

<b>BALKONU BULUNAN KONUTLAR</b>				
				
				
				




Konutların pencere tiplerine bakıldığında; Giyotin (G-P), Tek kanatlı (TK-P), Çift Kanatlı (ÇK-P), Kemerli Tek kanatlı (KTK-P), Kemerli Çift Kanatlı (KÇK-P), Kemerli Giyotinli (KG-P) pencereler ile Tepe (T-P) pencerelerine rastlanmaktadır. En çok bulunan pencere tipleri ise, Giyotin pencerenin "G-P7" ve "G-P8" tipleridir (**Tablo 12a-12b**). Bu pencere tipleri ölçü olarak yaklaşık ½ oranındadır.

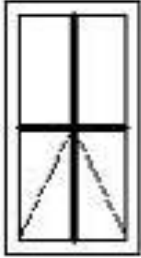











**Tablo 12a.** "G-P8 (8. Tip Giyotin Pencere)" nin Bulunduğu Konutlar

PENCERE TİPİ	G-P8 TİPİ PENCERESİ OLAN KONUTLAR			
 G-P8	 A81	 E5	 E6	 E7
	 E11	 E12	 E44	 E47
	 E49	 E53	 E106	 E118



				
	E120			

**Tablo 12b.** "G-P7 (7. Tip Giyotin Pencere)" nin Bulunduğu Konutlar

PENCERE TİPİ	G-P7 TİPİ PENCERESİ OLAN KONUTLAR			
 G-P7				
	E5	E6	E7	E9
				
	E11	E12	E13	E44
				
	E48	E88	E114	

### 6.3. Konutların Ana Giriş Kapısı Tipleri



Konutların Ana Giriş Kapısı tiplerine bakıldığında, hepsi çift kanatlı ve ahşap olan 14 tip ana giriş kapısı görülmektedir. "K2" (2. Tip-Çift kanatlı ahşap kapı) ve "K4" (4. Tip-Çift kanatlı ahşap ve iki kenarı giyotin pencereli kapı) en yoğun olarak kullanılan kapı tipleridir (Tablo 13a-13b). Ana giriş kapısının, yapının ortasında yer aldığı konutlar (A81, A83, E5, E7, E9, E12, E13, E15, E17, E44, E48, E49, E53, E58, E62, E82, E86, E96/2, E100, E103, E105, E106, E112, E114, E118, E120) 26 adet; yapının yanında (köşesine

yakın) yer aldığı konutlar (E4, E6, E8/1, E8/2, E10, E11, E47, E63, E67, E88, E90, E99, E101, E115) 14 adettir.

**Tablo 13a.** "K2" Tipi Kapının Bulunduğu Konutlar

KAPI TİPİ	K2 TİPİ KAPISI OLAN KONUTLAR		
 K2	 E11	 E12	 E96/2
	 E100	 E115	

**Tablo 13b.** "K4" Tipi Kapının Bulunduğu Konutlar

KAPI TİPİ	K4 TİPİ KAPISI OLAN KONUTLAR	
	 E5	 E62



#### 6.4. Konutların Plan Özellikleri

İncelenen konutlar içinde 11'i iç sofalı, 3'ü dış sofalı, 5'i hem iç hem dış sofalı olmak üzere toplam 19 çeşit plan tipi gözlenmiştir. Ancak en yoğun olarak görülen plan tipi, sofası "I" şeklinde olan; sofanın bir ucunda merdiveni bulunan ve sofanın her iki tarafı boyunca odaların yer aldığı "İ1.1" diye adlandırılan iç sofalı plan tipidir. Bu plan tipi, konutların 16'sında zemin katlarda, 16'sında normal katlarda, 15'inde de hem zemin hem de normal katlarda mevcuttur (Tablo 14a-14c).

#### 6.5. Konutların Cephe Kaplama Malzemeleri ve Yapım Sistemleri

Konutların cephe kaplamaları malzeme türlerine göre gruplandığında; iki malzemeli (Taş+Sıva, Ahşap+Sıva, Ahşap+Taş), üç malzemeli (Ahşap+Taş+Sıva, Ahşap+Tuğla+Sıva) ve dört malzemeli (Ahşap+Taş +Tuğla+Sıva) türlere rastlanmıştır. Cephede üç malzemeli olan ve Ahşap+Taş+Sıva'nın birlikte kullanıldığı konutlar yoğunluktadır. Konutların 17'sinin (A83, E5, E9, E10, E11, E12, E13, E15, E17, E49, E58, E82, E101, E114, E115, E118, E120) cephesinde Ahşap+Taş+Sıva'dan oluşan üç malzeme, 11'inde (E6, E7, E8/1, E8/2, E48, E62, E86, E88, E96/2, E105, E106) Ahşap+Sıva'dan oluşan iki malzeme ve 6'sında (E44, E47, E53, E63, E90, E99) Ahşap+Taş malzemeden oluşan iki malzeme mevcuttur. Belirlenen diğer kaplama malzemeleri ise belirli bir yoğunluk göstermemektedir.

Konutların yapım sistemleri, katlara göre farklılık göstermektedir. Bodrum katı olan 18 konuttan 17'sinin (E5, E7, E44, E47, E48, E49, E53, E62, E67, E86, E100, E101, E103, E105, E106, E118, E120) bodrum katı "yığma taş duvar"dır. Diğer 1 konut ise (A83) "ahşap karkas dolgu duvar" sistemindedir.

40 konutun zemin katları "yığma taş duvar" ve "ahşap karkas duvar" yapım sistemindedir. Konutların 10'unda (E5, E6, E7, E44, E47, E53, E82, E105, E106, E118) "ahşap kaplamalı ahşap karkas sistem", 14'ünde (A81, A83, E8/1, E8/2, E10, E11, E12,

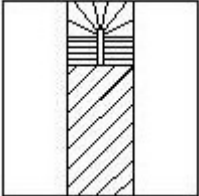




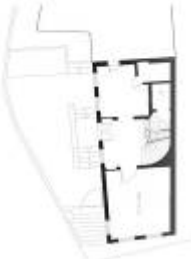





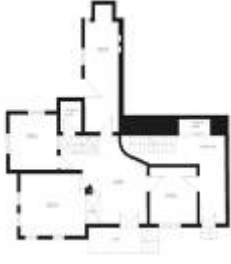



E15, E48, E58, E86, E90, E101, E103) "taş/tuğla dolgulu ahşap karkas sistem" ve 6'sında (E17, E49, E88, E99, E112, E115) "yığma taş duvar" sistemi tespit edilmiştir.

Konutların normal katlarında ise, 23 konutta (E5, E6, E7, E8/1, E8/2, E11, E12, E13, E15, E44, E47, E53, E58, E63, E82, E86, E88, E90, E99, E105, E106, E115, E118) "ahşap kaplamalı ahşap karkas sistem" görülmüştür.

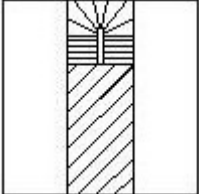
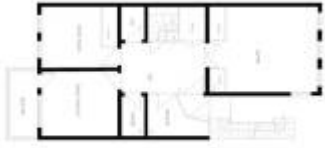
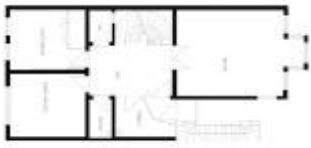

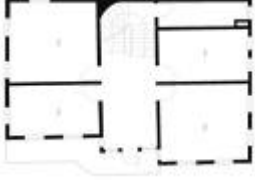


Cihannüması bulunan 8 konutun 5'inde (E47, E118, E86, E112, A81) "ahşap kaplamalı ahşap karkas sistem" görülmüştür.





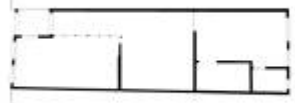
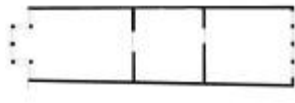
**Tablo 14a.** Sofası "İ1.1" Tipinde Olan Konutlar

SOFA TİPİ	SOFASI "İ1.1" TİPİNDE OLAN KONUT PLANLARI	
	ZEMİN KAT PLANI	NORMAL KAT PLANI
 İ1.1	A81 	
	E5 	
	E7 	
	E8/1 	


	E9		
	E15		

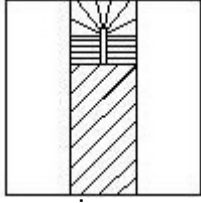
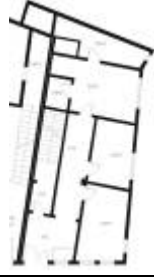

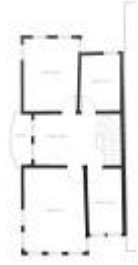

**Tablo 14b.** Sofası "İ.1.1" Tipinde Olan Konutlar

SOFA TİPİ	SOFASI "İ.1.1" TİPİNDE OLAN KONUT PLANLARI		
		ZEMİN KAT PLANI	NORMAL KAT PLANI
	E47		
	E48		
	E49		

İ1.1	E53		
	E58		
	E90		

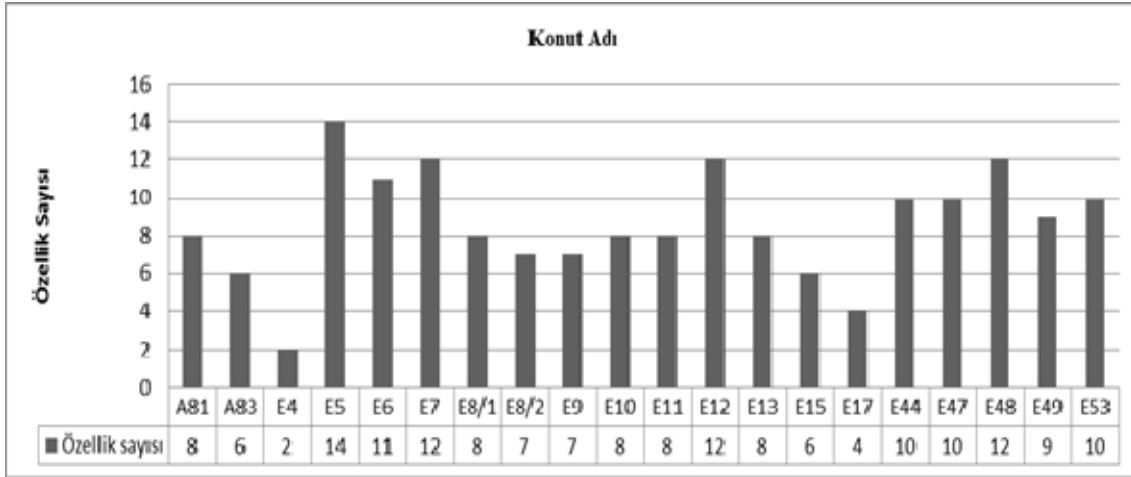
**Tablo 14c.** Sofası "İ1.1" Tipinde Olan Konutlar

SOFA TİPİ	SOFASI "İ1.1" TİPİNDE OLAN KONUT PLANLARI	
	ZEMİN KAT PLANI	NORMAL KAT PLANI
E99		
E105		

 İ1.1	E8/2		
	E12		
	E6		
	E86		

## 7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İncelenen 40 konut içinde İzmit Geleneksel Konut Özelliğini taşıyan en karakteristik konutlar; E5 (14 özellik), E7, E12, E48 (12'şer özellik), E6, E118 (11'er özellik), E44, E47, E53, E105 (10'ar özellik)'dir (Tablo 1a-1b; Şekil 4a-4b; Tablo 15a-15b). Konutlarda en yoğun görülen mimari özellikler ise şöyledir: Konutların çoğu hem sokak hem tek yan sınıra dayalı olup, iki veya üç katlı ve kırma çatılıdır. Eliböğründeli, tek katlı çıkmalı, balkonlu, giyotin pencereli ve iç sofalıdır. Bodrum katları yığma taş duvarlı; diğer katları ise ahşap karkas dolgu ve ahşap kaplamalı ahşap karkas duvarlıdır. Cephelerinde ise ahşap, taş ve sıva mevcuttur (Tablo 16; Şekil 5a-5b).



**Şekil 4a.** Konutların Taşıdığı Mimari Özellik Sayısı



**Şekil 4b.** Konutların Taşıdığı Mimari Özellik Sayısı

**Tablo 15a .** Konutların Taşıdığı Mimari Özellikler

MİMARİ ÖZELLİKLER	KONUTLAR																			
	A81	A83	E4	E5	E6	E7	E8/1	E8/2	E9	E10	E11	E12	E13	E15	E17	E44	E47	E48	E49	E53
Hem Sokak Hem Tek Yan Sınıra Dayalı			X			X	X			X		X	X					X	X	X
3. Grup Kat Türü Bodrum+Zemin+1Kat		X		X	X	X										X				X
2. Grup Kat Türü Zemin+2 Kat			X				X	X		X		X	X		X					
Kırma Çatı	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X
Elböğünde				X	X					X	X	X	X			X	X	X	X	
Tek Katlı Çıkma		X		X	X	X			X	X		X	X			X	X			X



Balkon	X	X		X	X			X					X	X	X		X		X	
G-P8 Tipi Pencere	X			X	X	X				X	X			X	X		X	X		
G-P7 Tipi Pencere				X	X	X		X		X	X	X		X		X				
K2 Tipi Kapı										X	X									
K4 Tipi Kapı				X																
İ1.1 Tipi Plan	Zemin Kat	X		X		X	X	X		X		X		X		X	X	X	X	
	Normal Kat	X		X	X	X	X	X		X		X		X		X	X	X	X	
Ahşap+Sıva İki Malzemeli Cephe					X	X	X	X									X			
Ahşap+Taş+Sıva Üç Malzemeli Cephe		X		X				X	X	X	X	X	X	X				X		
Yığma Taş Duvarlı Bodrum Kat				X		X									X	X	X	X	X	
Ahşap Karkas Dolgu Duvar	Zemin Kat	X	X				X	X		X	X	X		X			X			
	Normal Kat	X	X					X	X								X			
	Cihannüm a																X			
Ahşap Kaplama alı Ahşap Karkas Duvar	Zemin Kat				X	X	X								X	X			X	
	Normal Kat				X	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X		X	
	Cihannüm a	X														X				
Toplam Özellik Sayısı	8	6	2	14	11	12	8	7	7	8	8	12	8	6	4	10	10	12	9	10

**Tablo 15b.** Konutların Taşıdığı Mimari Özellikler

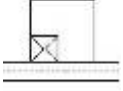
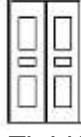
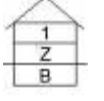
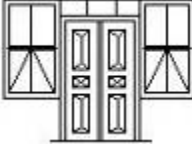
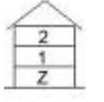

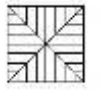
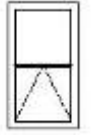
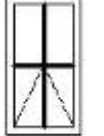
MİMARİ ÖZELLİKLER	KONUTLAR																			
	E58	E62	E63	E67	E82	E86	E88	E90	E96/ E99	E99	E100	E101	E103	E105	E106	E112	E114	E115	E118	E120
Hem Sokak Hem Tek Yan Sınıra Dayalı	X			X			X													
3. Grup Kat Türü				X							X	X	X	X	X					

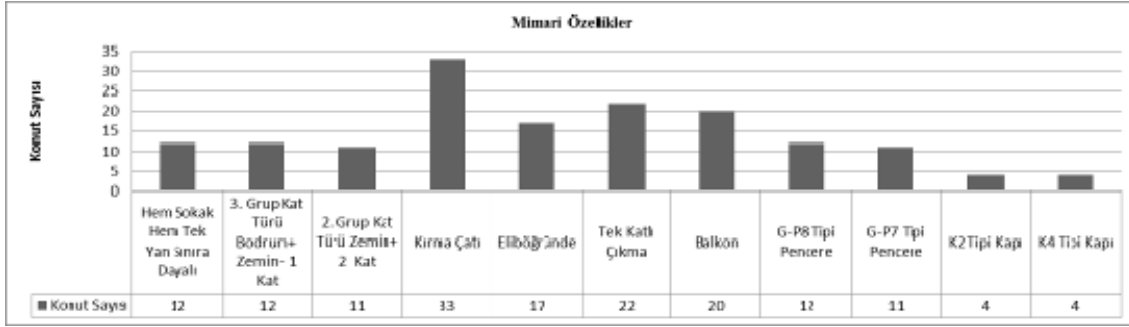


Bodrum+Zemin+1Kat																					
2. Grup Kat Türü Zemin+2 Kat							X	X	X									X			
Kırma Çatı		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Eliböğünde		X			X				X	X							X	X	X		
Tek Katlı Çıkma		X		X	X	X				X	X		X	X	X			X	X		
Balkon		X		X	X	X	X		X	X				X	X			X			
G-P8 Tipi Pencere																		X	X		
G-P7 Tipi Pencere						X										X					
K2 Tipi Kapı								X		X											
K4 Tipi Kapı		X											X					X			
İ1.1 Tipi Plan	Zemin Kat	X					X		X				X								
	Normal Kat	X				X	X		X				X								
Ahşap+Sıva İki Malzemeli Cephe		X				X	X	X					X	X							
Ahşap+Taş+Sıva Üç Malzemeli Cephe		X			X					X						X	X	X	X		
Yığma Taş Duvarlı Bodrum Kat		X		X	X				X	X	X	X	X					X	X		
Ahşap Karkas Dolgu Duvar	Zemin Kat	X				X	X					X	X								
	Normal Kat											X	X								
	Cihannüma																				
Ahşap Kaplamalı Ahşap Karkas Duvar	Zemin Kat				X									X	X				X		
	Normal Kat	X	X		X	X	X	X		X				X	X			X	X		
	Cihannüma					X										X			X		
Toplam Özellik Sayısı		6	7	2	6	7	6	6	6	5	6	6	7	5	10	7	5	5	5	11	5

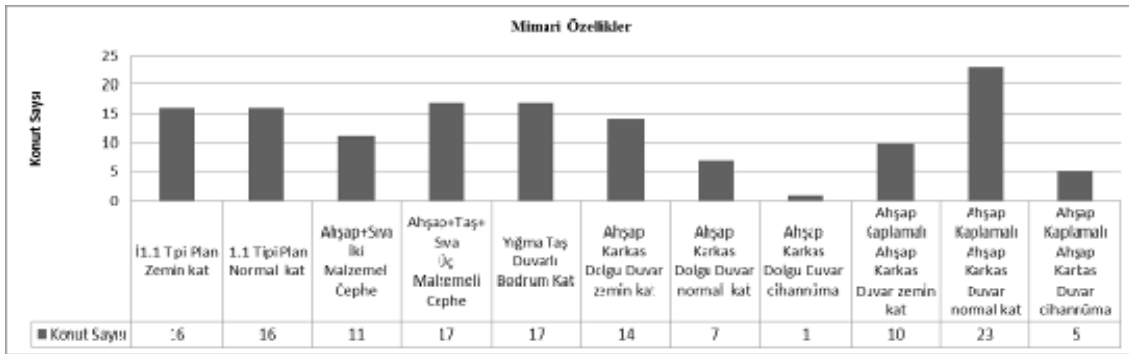


**Tablo 16.** Konutlarda En Yoğun Görülen Mimari Özellikler

Konutlarda En Yoğun Görülen Özellikler	Konut Sayısı	Oranı	Konutlarda En Yoğun Görülen Özellikler	Konut Sayısı	Oranı
 Hem Sokak Hem Tek Yan Sınıra Dayalı	12	%30	 K2 Tipi Kapı	5	12,5
 3. Grup Kat Türü (Bodrum+Zemin+1Kat)	12	%30	 K4 Tipi Kapı	4	%10
 2. Grup Kat Türü (Zemin+2 Kat)	11	%27,5	 İ1.1 Tipi Plan	Zemin Kat 16 %40 Normal Kat 16 %40	
 Kırma Çatı	35	87,5	Ahşap+Sıva İki Malzemeli Cephe	11	%27,5
Eliböğünde	17	%42,5	Ahşap+Taş+Sıva Üç Malzemeli Cephe	17	%42,5
Tek Katlı Çıkma	22	%55	Yığma Taş Duvarlı Bodrum Kat	17	%42,5
Balkon	20	%50	Ahşap Karkas Dolgu Duvar	Zemin Kat 14 %35 Normal Kat 7 %17,5 Cihannüma	
 G-P8 Tipi Pencere	13	%32,5	Ahşap Kaplamalı Ahşap Karkas Duvar	Zemin Kat 10 %25 Normal Kat 23 %57,5 Cihannüma 5 %12,5	
 G-P7 Tipi Pencere	11	%27,5			



**Şekil 5a.** Konutlarda En Yoğun Görülen Mimari Özellikler



**Şekil 5b.** Konutlarda En Yoğun Görülen Mimari Özellikler

Türk Evi içinde önemli bir yer teşkil eden ve İzmit merkezde yer alan Geleneksel İzmit Konutlarının tipolojik açıdan incelendiği bu çalışma ile; hem tipoloji kavramı ve mimarlıktaki tipoloji çalışmaları teorik olarak sorgulanmış, hem de İzmit Geleneksel Konutlarının özellikleri ortaya konulmuştur. Elde edilen tipolojiler; İzmit Konutlarının geleceğe aktarılmasını sağlayacağı gibi, geçmiş kültürün geleceğe aktarılması amacı ile yapılacak olan yeni tasarımlara da rehber olacaktır. Bu tipolojik çalışma ile ortaya konulan şemalar; araştırmacı ve tasarımcıların konutları tek tek inceleme gereğini ortadan kaldırıp, daha anlaşılır ve tanımlanabilir olmasını sağlamaktadır. Ancak, tipoloji çalışmasında detay çizimleri yer almadığından, özellikle cephe elemanları ayrıntıları ile verilememektedir.

Bu çalışmada sadece, İzmit merkezde yer alan ve rölöve ve restitüsyon projelerine ulaşılabilen geleneksel konutlar incelenmiştir. Sonraki araştırmaların İzmit'in genelinde gerçekleştirilmesi, daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmesi açısından faydalı olacaktır. Yapıların bir kısmı da ya tamamen yıkılmış, ya da yangın geçirdiğinden rekonstrüksiyon ile yenilenmiş ve özgünlüğünü yitirmiştir. Bu sebeple, bütün tescilli konutların bir an önce restitüsyon ve restorasyon çalışmalarının tamamlanması önemlidir.



Geleneksel İzmit mekânlarının gizli kalan tarihi dokusunu görünür hale getirebilmek için "tarih ve kültür" bağlamı çerçevesinde, bölgenin önemini ortaya çıkarabilecek tasarımlar üretilmelidir. Bu çalışmalar ile geleneksel çevrelerin bir bütün olarak korunup yaşatılması, kültürel karakterin sürdürülmesi ve alanın kentlinin gündelik hayatına katılması amaçlanmalıdır.

Her dönem kendi içinde ayrı bir yaşam şekli barındırır. Topluma ait bu özellikler içinde yaşanan yapılara özellikle de konut mekânlarına yansır. Çünkü mekânlar, toplumun yaşam şekline, sosyolojik ve ekonomik durumuna, geleneklerine dolayısıyla kültürüne göre şekillenir. Bu nedenle herhangi bir döneme ait yapılar incelendiğinde, o döneme ait yaşam şekli hakkında bilgiye ulaşmak mümkündür.

Makalenin yazarları tarafından bu çalışmada anlatılan konutlarla aynı döneme ait 10 İzmit Geleneksel Konut (köşk ve konak) üzerinden sosyal yaşam araştırılıp ortaya konulmuştur (Erdoğan, Özbayraktar ve Ayyıldız, 2011). Gelecekte bu tür çalışmaların daha fazla sayıda konut üzerinden yapılması, geçmiş dönemlere ait sosyo-kültürel yaşamın anlaşılması, sürekliliğinin sağlanması ve belleğin yitirilmemesi açısından önemli görülmektedir.

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle her yerde iklime, sosyal yaşama ve yerel kültürel özelliklere bakılmaksızın aynı tip yapılaşmaların görülmesi; kimliksiz ve niteliksiz çevreler oluşmasına sebep olmaktadır. Geçmişteki deneyimlerden ders alarak yeni ve özgün yapılaşmaların gerçekleştirilmesi ile daha nitelikli ortamların oluşturulacağı öngörülmektedir.

Günümüz yaşamının gerektirdiği kullanıcı ihtiyaçlarına karşılık vermek ve aynı zamanda kültürel sürekliliği de sağlayabilmek için; teknolojinin getirdiği olanaklar, malzeme ve yapım sistemlerini sosyo-kültürel değeri olan tipolojik öğelerle harmanlayarak çağdaş tasarımlar yapmak gerekliliği de göz ardı edilmemelidir.

#### **KAYNAKLAR**

- Adams, E. W.; Adams, W. Y. (1991), "Archeological Typology and Practical Reality: A Dialectical Approach to Artifact Classification and Sorting", Cambridge, Cambridge University Press.
- Alga, R. (2005), "Yaşam Döngüsüne Bağlı Olarak Konut Tasarımını Etkileyen Faktörler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.



- Altaş, N. (1997), "Tipoloji", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 3, YEM Yayınevi, İstanbul; 1779.
- Aymanino, C. (1985), "Type and Typology", Architectural Design 55: 5-6.
- Başgelen, N. (2003), "Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu", Türkiye Bilimler Akademisi Türkiye Kültür Sektörü TÜBA-TÜKSEK Yayınları, Yapım: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Birinci Basım, Mart Matbaası, İstanbul.
- Bingöl, Ö. (2007), "Mimarlıkta Tip Kavramı ve Tipoloji", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Biröl, G. (2007), "Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Otelini Üzerine Bir Değerlendirme", Arkitekt Dergisi, Kasım-Aralık(514):46-54.
- Bozkurt, S. G. (2013), "19. Yüzyılda Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi", Journal of the Faculty of Forestry, İstanbul University, 62(2): 37-70.
- Colquhoun, A. (1981), "Essays in Architectural Criticism: Modern Architecture and Historical Change", The MIT Press, England.
- Ebner, P., Herrmann, E., Höllbacher, R., Kuntscher, M., and Wietzorrek, U. (2010), "Typology+Innovative Residential Architecture", Translation from German into English: Steven Lindberg, Birkhauser Verlag GmbH Basel, Printed in Germany.
- Erdoğan, N., Ayyıldız, S., Özbayraktar M. (2009), "Requalifying Old Neighbourhoods Of İzmit: Works Of Architectural Design Studio", Revitalising Built Environments: Requalifying Old Places For New Uses, 12-16 October 2009, İstanbul, Faculty of Architecture, İTÜ Taşkışla, Proceedings CD.
- Erdoğan, N., Ayyıldız, S. ve Özbayraktar M. (2011), "Tarihi İzmit Kent Merkezi Mahalleler, Sokaklar, Mimari Eserler", Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları 20, İSE Reklam, İstanbul.
- Eren, İ.Ö., Dengiz, N. (2003), "Toplumsal Yapı ile Değişen Kent ve Mimarlık", XV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, Kentler ve Mimarlık, 18-21 Eylül 2003, (Bildiriler Kitabı):46-66, Bursa.
- Erzen, J., N. (2015), "Üç Habitus Yeryüzü, Kent, Yapı", Birinci Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Günay, R. (1998), "Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri", İkinci Baskı, YEM Yayınları, İstanbul.
- Güney, Y. İ. (2007), "Mimarlıkta Orijin Olarak Tip Kurgusu", Ege Mimarlık Dergisi 62: 28-31.
- Güvenç, B. (1997), "Kültürün ABC'si", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.



- Heidegger, M. (2000), "Elucidations of Hölderlin's Poetry, Contemporary Studies in Philosophy and the Human Sciences", Translation from German into English: Keith Hoeller, Humanity Books, New York.
- Kaprol, T. (2000), "Bursa'da 1930-1950 Yıllarında İnşa Edilmiş Konutların Cephe Özelliklerinin Değerlendirilmesinde Tipolojik Bir Yöntem Denemesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kaygusuz, Ö. (1993), "*Geleneksel Türk Konut Mimarisi ve Oluşturduğu Kensel Doku*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Harita Arşivi.
- Krier, R. (1979), "Urban Space", Academy London, London.
- Kutlusan, C., Tütengil, A. (2003), "Kent İçinde Geleneksel Yaşamın Türk Konut Mimarisine Etkisi", XV. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, Kentler ve Mimarlık, 18-21 Eylül 2003, (Bildiriler Kitabı):75-90, Bursa.
- Leupen, B. (1997), "Design and Analysis", 010 Publishers, Rotterdam.
- Madran, E., Özgönül, N. (2005), "Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması", TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
- Martinez, A. C. (2003), "The Architectural Project", Edited by Malcolm Quantrill, Copyright by CASA, First Edition, Manufactured in the USA.
- Moles, A. (1990), "Les Sciences de l'Imprecis", "Belirsizin Bilimleri: İnsan Bilimleri İçin Yeni Bir Epistemoloji", Çev: Bilgin, N. (2001), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Panerai, R. P. (1979), "Beaubourg, Tipin Ölümü ya da Dirilişi", Çev: Yücel, A., Çevre Dergisi, 3: 71.
- Petruccioli, A. (2008), "Bellek Yitiminin Ardından Akdeniz İslam Kent Dokusunun Öğrettikleri", Çev: Kütükçüoğlu, B., YEM Yayın, Yayın No: 151, Birinci Baskı, İstanbul.
- Petruccioli, A. (2016), "Vernacular Architecture and Typology", A/Z ITU Journal of the Faculty of Architecture 13(1): 5-13, Volume: 13, Issue: 1 - March 2016.
- Raport, A. (2004), "Kültür Mimarlık Tasarım", Çev: Batur, S., Birinci Baskı, Yapı Yayın, Yayın No: 105, İstanbul.
- Sencer, M. (1981), "Yöntembilim Terimleri Sözlüğü", Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Steiner, C. (1989), "Tipologie Residenziali A Schiera", serie-Tipologie Residenziali, BE-MA Editrice, Milano.
- Vidler, A. (1977), "The Idea of Type: The Transformation of the Academic Ideal", 1750-1830, in Oppositions, Volume 8, The MIT Press.



- Yörükan, T. (2012), "Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Görüş Açısıyla Şehir, Konut ve Mahremiyet", T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Yayın No: 418, Birinci Baskı, Ankara, 2012.
- Yürekli, H., Yürekli, F. (2005), "Türk Evi Gözlemler-Yorumlar", Yapı Yayın, Yayın No: 111, İstanbul.
- Yücel, A. (1981), "Mimarlıkta Biçim ve Mekânın Dilsel Yorumu Üzerine", İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınlar, İstanbul.